



Eiropas Sabiedrība

Publicēts: 27.11.2020.

Personas, pārceļoties uz dzīvi kādā no Eiropas Savienības vai Eiropas Ekonomikas zonas (turpmāk - ES/EEZ) dalībvalstīm (arī uz Šveici), nezaudē jau iepriekš iegūtās tiesības, piemēram, uz pabalstiem un pensijām, ja iepriekš ir veiktas sociālās apdrošināšanas iemaksas. Visi sociālās apdrošināšanas periodi neatkarīgi no ES/EEZ dalībvalsts, kurā tie ir uzkrāti, tiek summēti, lai noteiktu tiesības uz pabalstiem un pensijām. Lai izvairītos no situācijas, kurā migrējošais darba ņēmējs ir apdrošināts, t.i., veic sociālās apdrošināšanas iemaksas vairākās valstīs, katrai personai var tikt piemēroti tikai vienas dalībvalsts tiesību akti

Minētie principi ir ietverti ES tiesību aktā - regulā. Regulas mērķis ir nodrošināt, lai ES/EEZ ietvaros robežu šķērsojošie darba ņēmēji no sociālās drošības tiesību viedokļa nebūtu sliktākā stāvoklī nekā tad, ja viņi būtu palikuši savā dzimtenē.

2010. gada 1. maijā stājās spēkā 2004. gada 29. aprīlī Eiropas Parlamenta un Padomes pieņemtā Regula (EK) Nr.883/2004 par sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinēšanu ([Regula Nr.883/2004](#)) un 2009. gada 16. septembra [Regula Nr. 987/2009](#), kas nosaka īstenošanas kārtību Regulai Nr.883/2004. Atgādinām, ka kopš Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā (ES), 2004. gada 1. maijā, sociālā nodrošinājuma sistēmu koordinēšana notika saskaņā ar Padomes Regulu Nr.1408/71 par sociālā nodrošinājuma shēmu piemērošanu darba ņēmējiem, pašnodarbinātajiem un viņu ģimenes locekļiem, kuri pārvietojas Kopienas teritorijā (Regula Nr. 1408/71) un Regulu Nr.574/72, kas noteica īstenošanas kārtību Regulai Nr.1408/71.

Kopš 2011. gada 1. janvāra Regula Nr.883/2004 attiecas arī uz trešo valstu pilsoņiem, bezvalstniekiem un bēgļiem, kuri pārvietojas Kopienas teritorijā un ir legāli nodarbināti (kā arī Latvijas gadījumā tas nozīmē, ka kopš 2011. gada 1. janvāra regula attiecas arī uz nepilsoņiem).

Kopš 2012. gada 1. aprīļa Regula Nr.883/2004 un Regula Nr.987/2009 attiecas arī uz Šveici, pamatojoties uz 2012. gada 31. marta pieņemto Kopējās komitejas lēmumu Nr.1/2012 par Līgumu attiecībā uz personu brīvu kustību starp Eiropas Kopienu un tās dalībvalstīm no vienas puses un Šveices Konfederāciju no otras puses.

No 2012. gada 1. jūnija Regula Nr.883/2004 un Regula Nr.987/2009 attiecas arī uz EEZ dalībvalstīm - Norvēģiju, Lihtenšteinu un Īslandi, pamatojoties uz pieņemto EEZ Apvienotās komitejas lēmumu Nr.76/2011.

Koordinācijas noteikumu pamatprincipi aizsargā tās personas, kuras pārvietojas ES/EEZ dalībvalstu teritorijā. Pārvietošanās mērķi var būt dažādi - tūrisms, jaunu darba attiecību uzsākšana, u.c. Regulējums paredz, ka persona vienlaicīgi var būt apdrošināta tikai vienā ES/EEZ dalībvalstī, un visām personām sociālā nodrošinājuma jomā ir jāgarantē vienlīdzīga attieksme. Lai noteiktu tiesības uz pakalpojumiem, piemēram, pensijām un pabalstiem, dalībvalstīm ir jāsummē visās ES/EEZ dalībvalstīs uzkrātie apdrošināšanas periodi, kā arī jānodrošina attiecīgo pabalstu eksports. Piemēram, personai, kura saņem pensiju no Latvijas un kura vēlas pārcelties uz dzīvi citā ES/EEZ dalībvalstī, tiks nodrošināta pensijas izmaksa uz jaunās dzīvesvietas bankas kontu. Tas tiek apzīmēts kā pensijas eksports.

Regulā Nr.883/2004 ir saglabāti visi iepriekšminētie koordinācijas pamatprincipi. Jaunievedumi attiecas uz personu loku, piemērojamo tiesību aktu noteikšanu, ja persona vienlaicīgi ir nodarbināta vairākās ES/EEZ dalībvalstīs, darbinieku nosūtīšanas un bezdarbnieku pabalsta eksporta perioda termiņiem, veselības aprūpes pakalpojumu sniegšanu ES/EEZ u.c.

Regula piemērojama attiecībā uz šādām pensijām un pabalstiem:

vecuma pensijas;

invaliditātes pensijas;

apgādnieka zaudējuma pensijas;
priekšlaicīgā pensija;
atlīdzības sakarā ar nelaimes gadījumiem darbā un arodslimībām;
slimības, maternitātes un paternitātes pabalsti;
bezdarbnieka pabalsti;
apbedīšanas pabalsti;
ģimenes pabalsti.

Regula Nr.883/2004 tikai koordinē dalībvalstu nacionālo likumdošanu sociālās drošības jomā. Tas nozīmē, ka dalībvalstīm ir dota brīva izvēle izlemt, kuras personas ir sociāli apdrošināmas, kādi pabalsti un pēc kādiem noteikumiem piešķirami, kādai jābūt sociālās apdrošināšanas iemaksu likmei, kā aprēķināmi pabalsti un uz cik ilgu laiku tie piešķirami.

Pirms darba attiecību uzsākšanas citā dalībvalstī, lūdzam iepazīties ar informāciju par konkrētās valsts nosacījumiem nodarbinātības un sociālās drošības jomās:

Pārvietošanās Eiropas Savienībā ([šeit](#))

Mans sociālais nodrošinājums - Pensijas Eiropā ([šeit](#))

Sociālā nodrošinājuma koordinācija: strādā, ceļo, mācies un dodies pensijā jebkurā Eiropas valstī ([šeit](#))

Sociālā nodrošinājuma koordinācija: darbs jebkurā Eiropas valstī ([šeit](#))

MISSOC tabulas par ES/EEZ dalībvalstu sistēmām darba tiesību, sociālās drošības u.c. jomās ([šeit](#))

Latvijā ir divas kompetentās institūcijas, kas nodrošina pakalpojumu piešķiršanu saskaņā ar Regulu Nr.883/2004: Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra (VSAA) un Nacionālais veselības dienests (NVD).

Detalizētāka informācija par pakalpojumu piešķiršanu ir atrodama institūciju mājas lapās atbilstoši šo institūciju kompetencei. Informācija par pensiju un pabalstu piešķiršanu ir atrodama VSAA mājas lapā www.vsaalv.lv, un informācija par veselības aprūpes organizēšanu atrodama NVD mājas lapā <http://www.vmnvd.gov.lv/>.

<https://www.lm.gov.lv/lv/eiropas-sabiedriba>